

Geliş Tarihi / Received : 29.08.2024 / 08.29.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 04.11.2024 / 11.04.2024

Araştırma Makalesi - Research Article

DOI: <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1540853>**COVID-19'UN ÜRETİM İŞLETMELERİNİN FİNANSMAN KARARLARINA ETKİSİ*****THE EFFECT OF COVID-19 ON THE FINANCING DECISIONS OF MANUFACTURING ENTERPRISES**Ahmet KARACA^a, Mehmet GENÇTÜRK^b

ÖZ: İşletmenin finansman kararları işletmenin geleceği ve sürekliliği için hayati öneme sahip kararlardır. 2019 yılının son çeyreğinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp kısa sürede tüm dünyaya yayılan Covid-19, ülkelerarası seyahat kısıtlamalarına ve yasakların uygulanmasına sebep olmuştur. Başlangıçta sadece insan sağlığını tehdit eden Covid-19 pandemisi, zamanla ekonomilerin reel ve finansal sektörlerine de sıçramıştır. Türkiye'de sağlık, gıda, temizlik gibi birkaç sektörün dışında diğer sektörler karantina, kapanma, arz talep dengesinin bozulması gibi nedenlerle ekonomik krize girmişlerdir. Bu çalışmamızda Covid-19 pandemisinin üretim işletmelerinin finansman kararları üzerinde etkisinin olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda bulunduğu sektörü fark etmeksizin üretim yapan işletmelerin finans yöneticilerine Anket yöntemi ile bulunduğu sektör ve işletmeyi tanımlayıcı sorulardan sonra finansman kararları üzerinde Covid-19'un etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen veriler frekans analizi, açıklayıcı faktör analizi, Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testleri ve parametrik olan testlerden Independent Samples T Testi ve Oneway Anova Testi analizleri yapılmıştır. Bulgular kapsamında Covid-19'un üretim işletmelerinin finansman kararları üzerinde etkisi sektörden sektöre farklılık gösterse de farklı derecede etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Covid-19, Pandemi, Ekonomi, Finansal Kararlar.

ABSTRACT: The financing decisions of the business are decisions that are of vital importance for the future and continuity of the business. Covid-19 which emerged in the last quarter of 2019 in Wuhan of China and spread all over the world in a short time, caused to be implemented international travel restrictions and bans. The COVID-19 pandemic, which initially only threatened human health, spread over time to the real and financial sectors of economies. In Turkey, apart from a few sectors such as health, food and cleaning, other sectors have entered an economic crisis due to reasons such as quarantine, closure, and disruption of the supply and demand balance. In this study, we aimed to investigate whether the Covid-19 pandemic has an impact on the financing decisions of production enterprises. In this context, it was investigated whether Covid-19 had an impact on financing decisions after asking descriptive questions of the sector and business to the financial managers of the companies engaged in production, regardless of the sector. The data obtained were analyzed by frequency analysis, exploratory factor analysis, Kaiser-Meyer-Olkin and Bartlett Tests, and Independent Samples T Test and Oneway Anova Test, which are parametric tests. Within the scope of the findings, it has been determined that although the impact of Covid-19 on the financing decisions of production enterprises varies from sector to sector, it has a different degree of impact.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Economics, Financial Decisions.

* Bu çalışma Ahmet KARACA'nın "Covid-19'un Üretim İşletmelerinin Finansman Kararlarına Etkisi" isimli Doktora tezinden üretilmiştir.

^a Doktora Öğrenci, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe ve Finansal Yönetim, akaraca329@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6617-6496>

^b Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mehmetgencturk@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2608-7664>

1. GİRİŞ

Finansal kararlar, işletmeler için hayati derecede öneme sahip kararlardandır. Çünkü bu kararlar, işletmelerin gerçekleştirdiği faaliyetler nedeni ile risk almalarını ve bunun sonucunda başarı oranlarını etkilemektedir. Risk sonunda başarı olursa işletmelerin değeri yükselir ve ortakların refah düzeyi yükselir. İşletmelerin, devamlılığını sürdürebilmesi, işletmenin değerini yükseltmesi ve başarıyı yakalayabilmesi için de etkili ve başarılı bir finansman politikasına sahip olması gerekir. İşletmenin finans yöneticilerinin de doğru finansal kararları alması ve süreci doğru yönetmesi değer maksimizasyonuna ulaşılması için alınması gereken temel esastır.

Finans yöneticilerinin işletmenin değerini yükseltmek için alacağı finansman kararlarının etkili olabilmesi için işletme dışında da bazı şartları göz önüne alması gerekir. Firmanın içinde bulunduğu sektör, sektörün genel durumu, ülkenin ekonomik şartları ve gerçekleri, imkan ve olanakların da değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerekir. Ülke ve piyasa ortamında belirsizliğin olması, piyasalarda değişimin olması ve işletmenin bu değişime ayak uyduramaması finansal karar alma sürecini zor ve karmaşık bir hale getirir. Bu sürecin doğru yönetilmesi aynı zamanda finans yöneticisinin başarılı olmasını ve dolayısıyla şirket değerini yükselmesini sağlar. Bu nedenle finans yöneticisinin işletme hakkındaki finans kararlarını alma sürecini iyi değerlendirmesi, tüm etkenleri göz önünde bulundurması onun süreci doğru yönetmesine ve çalıştığı işletmeyi başarıya götürmesine yardımcı olur. Uzun vadeli yatırımlara karar verilirken, büyük bir sermaye gerektirmesi, yatırım tutarının büyük olması ve geri dönüşün uzun vadeyi kapsaması nedeni ile diğer finansman kararlarına göre uzun vadeli yatırım kararlarının daha titizlikle yapılması ve değerlendirilmesi gerekir. Nihayetinde başarılı olması durumunda getirisi bakımından diğer finansman kararlarının getirisi ile karşılaştırılmalı ve buna göre karar verilmelidir. İşletmenin finans yöneticisinin finansman kararlarını değerlendirme aşamasında vade, sermaye yapısı, kaynak gereksinimi, piyasa şartları gibi tüm unsurları göz önüne alarak karma finansman kaynaklarından yararlanması gerekir. Alınan finansman kararlarının işletmenin finansal sıkıntıya girmesine neden olmaması, günlük iş akışı ve nakit ödeme gerektiren işlevini bozmaması, maliyet ve risk faktörlerinin doğru olarak hesap edilmesi gerekir. Alternatif kaynaklar hakkında tüm olanakların göz önüne alınarak doğru karar verilmesi gerekir. Kar payı dağıtım kararlarında da işletmenin alternatif finansman kararlarına yönelebileceği ve bunun neticesinde işletme değerini ve ortakların refahını yükseltecek şekilde kararların alınması gerekir (Sayılıgan, 2019).

Bir sağlık krizi ve insan hayatını tehdit edici bir tehlike olarak çıkan Covid-19 pandemisi aynı zamanda büyük bir ekonomik krize dönüşmüştür. Ekonomik krize dönüşmesinin nedenlerinin başında, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve diğer sağlık kuruluşlarının pandemiden korunmak için en önemli korunma yöntemi olarak insanlar arası temasın engellenmesi amacıyla sosyal izolasyonu teşvik etmesi, insanların aynı ortamlarda bulunmaması gerektiğini açıklaması nedeniyle olmuştur. Covid-19 pandemisinin virüsün yayılmasının önlenmesinin en etkili yol olduğu hakkındaki sosyal izolasyonu teşvik etmesi, bir arada çalışan insanların bulunduğu imalathanelerin, ticari işletmelerin, hizmet işletmelerinin, ofislerin kısaca toplu olarak bulunulan tüm alanların ve etkinliklerinin kapatılmasına ya da çok yavaşlamasına neden olmuştur (Zimon, G. ve Dankiewicz, R. 2020). Pandemi gibi olağandışı dönemler, işletmelerin her alanda olduğu gibi finansman kararlarını da gözden geçirmelerine neden olmaktadır. Bu çalışmamızda; Covid-19 pandemisinin etkilerinin üretim işletmelerinin finansman kararları üzerindeki etkilerinin incelenerek araştırılmasıdır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Covid-19 pandemisinin yarattığı ekonomik krizin etkilerinin büyük olması ve tüm dünyayı etkilemesi, bu konu ve etkileri hakkında yeni araştırmaların yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Pandeminin etkileri hakkında yapılan araştırmalar neticesinde yapılan yerli ve yabancı benzer çalışmalar bazıları şu şekildedir.

Shafi, Liu ve Ren (2020) araştırmaları kapsamında; "Covid-19 pandemisi sürecinde Pakistan'daki üretim işletmesi niteliğindeki KOBİ'lerin tedarik zincirinde aksama, satışlarda düşüş yaşanması ve kârlarının azalması kapsamında birtakım sorunlara maruz kaldıklarını belirlemişlerdir." Araştırmaları kapsamında Shafi, Liu ve Ren (2020) ayrıca; "Araştırmanın örnekleminde yer alan

işletmelerin Covid-19 pandemisi sürecinde maruz kaldıkları sorunlarla baş edebilmek için bankalardan kredi kullanma, işletmelerini kısmen ya da tamamen kapatma ve maliyetlerini düşürme yoluna gitme gibi stratejiler benimsediklerini ve uyguladıklarını saptamışlardır.”

Omar, Ishak ve Jusoh (2020) yaptıkları çalışma kapsamında; “Covid-19 pandemisi zamanında Malezya’daki üretim işletmesi faaliyetinde bulunan KOBİ’lerde, pandeminin etkisini üretimin durma noktasına gelmesi, mal tedarik etmede sıkıntıların yaşanması operasyonel ve nakit akışı sorunlarının, iflas riski gibi finansal sorunlara maruz kaldıklarını ve araştırmancının örnekleminde yer alan işletmelerin, sürdürülebilirliklerini devam ettirmek için finans ve pazarlama stratejilerini kullandıklarını belirlemiştir.” Bununla birlikte Omar, Ishak ve Jusoh (2020) araştırmaları kapsamında; “Covid-19 pandemisi nedeniyle söz konusu olan ekonomik krizin etkilerinin, üretim işletmelerinin finansal kaynaklarının gücüne ve yeni iş fırsatları yaratılması yeteneğine göre farklılık gösterdiğini bulmuşlardır.”

Juergensen, Guimon ve Narula (2020) araştırmaları kapsamında; “Covid-19 pandemisi nedeniyle Avrupa’daki birçok üretim işletmesi niteliğindeki KOBİ’nin, kısa vadede talebin durması ve lojistik zorluklarla karşı karşıya kalmaları nedeniyle varlıklarını devam ettiremediklerini belirlemiştir.” Juergensen, Guimon ve Narula (2020) araştırmalarında; “Araştırmancının örnekleminde yer alan üretim işletmesi niteliğindeki KOBİ’lerin bu zor durumdan kurtulmak için maliyetlerini düşürmek ve verimliliklerini artırmak amacıyla üretim aşamalarında iyileştirmeye gitmeye çalışmışlardır. Dijital altyapılarını oluşturarak, internetten online satış uygulamalarını kullanma yoluna gittiklerini saptamışlardır.”

Zimon ve Dankiewicz (2020) yaptıkları çalışma kapsamında; “Covid-19 pandemisi aşamasında Polonya’da bulunan üretim işletmesi niteliğindeki KOBİ’lerin, üretim için gerekli hammaddeyi tedarik etmede sıkıntısı yaşanmasından korkulması dolayısıyla yüksek düzeyde hammadde stoklaması yapma yoluna gittiklerini, alacaklarını tahsil sürecini sıkı bir şekilde koordine ettiklerini, uzun vadeli satış yapmaktan kaçındıklarını ve sadece stratejik müşterilerine yönelik olarak uzun vadeli satış olanağını gündeme getirdiklerini belirlemiştir.”

Thorgren ve Williams (2020) araştırmaları kapsamında; Covid-19 pandemisi sürecinde İsveç’teki üretim işletmesi niteliğindeki KOBİ’leri incelemiştir. Araştırmaları doğrultusunda Thorgren ve Williams (2020); “Araştırmancının örnekleminde yer alan işletmelerin, Covid-19 pandemisi sürecinde finansal kararlarını gözden geçirdiklerini, yatırımlarını erteleme yoluna başvurduklarını, işgücü maliyetlerini azaltmak için personel çıkarmaya gittiklerini, bu yolla işgücü maliyetlerini ve diğer giderlerini düşürmeye çalıştıklarını, bankalara ve firma ödemelerine yönelik koşulları gevşetme ve stoklarını azaltma gibi, birtakım acil eylem planını devreye soktuklarını belirlemiştir.”

Eskin (2020) araştırması kapsamında ayrıca; “Denizli tekstil işletmeleri tarafından “teknik tekstil grubu” olarak tanımlanan medikal, hijyen, filtre vb. ürünlerin üretimlerini gerçekleştiren işletmeler ile “ev tekstil grubu” olarak ifade edilen havlu, bornoz, çarşaf vb. gibi ürünlerin imalatını yapan işletmeler ile “örmeciler grubu” olarak tanımlanan tişört ve eşofman gibi ev giyimi ürünlerinin imalatını yapan tekstil işletmelerinin, Covid-19 pandemisinden olumsuz etkilenmediklerini ve bilakis dönem itibarıyla bu işletmelerin üretimlerini artırdıklarını belirlemiştir.”

Korkmaz (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırma kapsamında; “Araştırmancının örnekleminde yer alan üretim işletmelerinin, Covid-19 pandemisi sürecinde pazarlama faaliyetlerini dijital ortamda yürütmeye başladıklarını ve Covid-19 pandemisinin de bu doğrultuda, işletmelerin dijital ortamda yer almaya başlamalarını sağlaması nedeniyle kendileri tarafından önemli addedildiğini belirlemiştir.”

3. ARAŞTIRMA VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, Covid-19 pandemi döneminin etkisinin üretim işletmelerinin finansman kararları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla, üretim faaliyeti yapmakta olan işletmelerin finansman kararlarına ilişkin olarak bu tür işletmelerin finans yöneticileri başta olmak üzere finansman ve muhasebe çalışanlarına yönelik olarak yapılan anket uygulamasına ilişkin analizlere ve bulgulara yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Metodolojisi

Çalışma kapsamında yapılan araştırma faaliyetlerine ilişkin; araştırmanın amacı ve önemi, veri toplama aracı ve süreci, araştırmanın evreni ve araştırmanın kısıtlılıklarına ilişkin ayrıntılı açıklamalara bu başlık altında yer verilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Üretim işletmelerinin Covid-19 pandemi döneminde finansman kararlarını, eğilimlerini tespit etmek, üretim işletmelerinin finansman kararları üzerinde Covid-19 pandemisinin etkisinin derecesinin ölçülmesi ve etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaca dayalı olarak veri elde etmede katılımcılardan anket uygulaması kapsamında bilgi toplanmıştır. Kriz dönemlerinde işletmeler krizin olumsuz etkilerinden en az etkilenmek için çeşitli yollara başvururlar. Covid-19 pandemisi ile tüm dünyada bir kriz ortamı oluşmuş, her ülke bu krizin etkilerinin minimum seviyede tutulması için çeşitli önlemler almaya çalışmışlardır. İşletmelerin finansman politikaları da bu kriz ortamından etkilendiği için, çalışmamızda üretim yapan bu işletmelerin finansman kaynaklarında bir değişikliğe gidip gitmediği, gittiyse hangi finansman kaynaklarını tercih ettikleri üzerinde bir araştırma yapılması amaçlanmıştır.

3.1.2.Veri Toplama Aracı

Araştırmada, veri toplama amacıyla anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket yöntemi, maliyeti, zamanı ve iş yükünü azaltması gibi avantajlarıyla ön plana çıkmaktadır ve bu nedenle geniş çapta tercih edilmektedir. Anketlerde kişisel bilgilerin belirtilmemesi, diğer veri toplama yöntemlerine kıyasla daha doğru ve objektif sonuçların elde edilmesine olanak tanımaktadır (Arıkan, 2018; Dursun vd., 2022). Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu hazırlanırken, konuya ilişkin literatür taranarak benzer çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları değerlendirilmiş ve araştırmanın amacına uygun sorulara yer verilerek anket formu oluşturulmuştur.

Anket formunda üretim işletmelerinin özellikleri, Covid-19 dönemindeki finansman eğilimlerini belirlemek üzere sorular ve davranışsal finans eğilimlerinin tespit edilebilmesi için başvuru alan işletmeleri tanımaya yönelik sorular ve 5'li Likert esaslarına dayalı olan ölçek ifadeleri yer almıştır. Katılımcılara tüm sorularda ve ifadelerde Covid-19 pandemi dönemi olan 2020 ve 2021 yılları göz önüne alarak değerlendirme yapmaları ve yanıt vermeleri istenmiştir. Araştırmanın anakütlesini Türkiye'de üretim yapan tüm işletmeler oluşturmaktadır. Araştırmada anakütlenin tamamına ulaşmak elverişsiz olduğundan kolayda örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Bu doğrultuda, şehir veya bölge sınırlaması yapılmamış olup, internet, telefon, mail ve yüz yüze başta olmak üzere tüm ulaşım yöntemleri kullanılmıştır. Üretim işletmelerinden oluşan katılımcılardan, Ankete katılmaları sağlanılmaya çalışılmış, 28 adet kısa sorudan oluşan Anket, İşletmelerin finans yöneticileri ile finans ve muhasebe çalışanları tarafından finansal tabloları göz önüne alınarak cevaplandırılması istenmiştir. Online yöntem için anket soruları Google Forms'a yüklenmiş, yaklaşık 15 dakika sürmesi planlanan Ankete, tüm soruların yanıtlanması sistem üzerinde zorunlu kılınacak ve katılımcılardan cevap vermeleri rica edilmiştir. Elde edilen Anket sonuçları ve veriler SPSS istatistik paket programında uygun olacak analizler ile değerlendirilmiştir. Kullanılan ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach's Alpha değeri araştırılmış ve ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcıların ölçekteki likert sorulara verdikleri cevaplara ait genel bilgiler yani ölçeğe ait tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Ölçeğin içinde yer alan ifadeler verilen cevapların normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen verilerin Skewness ve Kurtosis değerleri araştırılmıştır. Likert tipi ölçekte yer alan sorulara ait Skewness ve Kurtosis değerleri sunulmuştur.

Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların; Covid-19'un üretim işletmelerinin finansman kararlarına yönelik algı düzeylerinin ve düşüncelerinin belirli başlıklar altında toplanarak daha kolay analiz edilebilmesi için ve likert tipi ifadeler verilen cevaplar neticesinde ulaşılan verilerden elde edilen çok sayıda değişkenin daha az sayıda ve belirli değişkenler ile ifade edebilmesi için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi neticesinde öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testleri sonuçlandırılmıştır.

Çalışmanın yapılan normal dağılım testi neticesinde verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edildiği için oluşturulan hipotezleri test etmek için parametrik olan testlerden yani Independent Samples T Testinden ve Oneway Anova Testinden faydalanılmıştır.

3.1.3. Araştırma Evreni ve Veri Toplama Süreci

Çalışmanın amacı doğrultusunda Covid-19 pandemi döneminde üretim faaliyeti yapmakta olan işletmelerinin finansman ihtiyaçları üzerindeki etkilerinin ölçülmesini araştırmak ve sonuçlarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda imalat yapan tüm firmaların faaliyette bulunduğu bölge, il, ilçe başta olmak üzere, büyüklük ve küçüklüğü, içinde bulunduğu sektör, hukuki yapısı, faaliyette bulunduğu yıl sayısı, çalışan sayısı vb. özellikleri fark etmeksizin araştırma içine dahil edilmiştir. Çalışmanın hedef kitlesi Türkiye sınırları içerisinde üretim faaliyeti yapmakta olan tüm imalatçı firmalardır. Çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak İmalat faaliyeti yapan firmaların Covid-19 pandemisi döneminde görüşlerini almak üzere 29 sorudan oluşan bir Anket çalışması yer almaktadır. Çalışmaya katılan firmaların içinde bulunduğu sektör, çalışan sayısı, hukuki yapısı, Özsermaye tutarları, faaliyette bulunduğu yıl sayısı, üretim kapasitelerinin ve karlılık durumlarının Covid-19 pandemi öncesi döneme göre değişip değişmediğini araştırmaya yönelik 9 adet katılımcı firmaları tanımaya yönelik tanımlayıcı sorular ve sonrasında “1=Kesinlikle Katılmıyorum”, “2=Katılmıyorum”, “3=Kararsızım”, “4=Katılıyorum” ve “5=Kesinlikle Katılıyorum” ifadelerinin yer aldığı 19 adet 5’li Likert Ölçeğine uygun sorular sorulmuştur. Bu kapsamda Türkiye’de bulunan Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanlığının <https://www.lonca.gov.tr/> internet adresinde bulunan İmalatçı firmaların mail adreslerine, Polatlı ve Ankara’da bulunan Ticaret ve Meslek odalarının üyeleri olan İmalatçı firmalar ile Organize Sanayi bölgelerinde bulunan firmalara anket formları online olarak gönderilmiş, online ortamda ve randevu veren Ankara ve Polatlı’daki bazı firmalarla da yüz yüze görüşülerek toplam 406 katılımcıdan veri teminine uygun anket cevapları alınmıştır. Bu katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda araştırmanın geçerliliği için gerekli analizler yapılmıştır. Bu aşamadan sonra araştırma kapsamında anket uygulaması neticesinde elde edilen yanıtların; eksik ya da hatalı kodlamaya ilişkin kontrolü gerçekleştirilmiştir, verilen cevaplardan bazılarının imalatçı olmayan firmalar tarafından yapıldığı saptanmış, bu firmaların cevapları anket çalışmasından çıkarılarak toplam 395 adet anket çalışmasının ve sonuçlarının geçerli olduğu tespit edilmiştir. Kontrol edilen yanıtlar neticesinde nihai veri seti oluşturulmuştur. Araştırma çerçevesinde öncelikle demografik veriler incelenmiştir. Kullanılan ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach’s Alpha değeri araştırılmış ve ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcıların ölçekteki likert sorulara verdikleri cevaplara ait genel bilgiler yani ölçeğe ait tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Ölçeğin içinde yer alan ifadeler verilen cevapların normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen verilerin Skewness ve Kurtosis değerleri araştırılmıştır. Daha sonra verilere ilişkin ortalama ve standart sapma hesaplanarak tanımlayıcı istatistikler elde edilmiştir. İzleyen süreçte katılımcıların verdikleri yanıtların ayrıntılı olarak incelenmesi amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizinden sonra veriler, çok değişkenli analizlerin yapılabilmesi ve bu analizlere konu olacak değişkenlerin belirlenebilmesi amacıyla Açıklayıcı (Keşfedici) Faktör Analizine tabi tutulmuştur. Gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi neticesinde öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testleri sonuçlandırılmıştır.

Bu analiz neticesinde değişkenler elde edilmiş ve parametrik olan testlerden Independent Samples T Testi ve Oneway Anova Testi analizleri yapılmıştır.

3.1.4. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmaların doğası gereği bazı kısıtları ya da diğer bir ifadeyle kısıtlılıkları olabilmektedir. Gerçekleştirilen araştırmanın ilk kısıtı anket uygulaması nedeniyle katılımcıların belirli seçeneklerden yola çıkarak cevap verme imkanının olmasıdır. Bu durumun, katılımcıların görüşlerini tam olarak yansıtamama sorununa sebep olma ihtimalinin olduğu söylenebilir. Anket sorularında söz konusu kısıtın giderilmesine yönelik olarak nitel bir soru “Faaliyette bulunulan sektör ile ilgili (varsa) diğer olarak bir şık şeklinde boş bırakılarak faaliyette bulunduğunuz sektörün yazılması” ifadesine yer verilmiştir. Kısıtlarından bir diğeri, anket uygulamasının üretim yapan tüm işletmelere ulaşabilme imkanının sınırlı olmasıdır. Araştırmanın bir diğer kısıtı Türkiye’de üretim yapan işletmelerin bütün

bölge, il ve ilçelere kadar yayılmış olması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Nitekim bütün illere gidilerek üretim yapan işletmelerden veri toplamanın zorluğu düşünüldüğünde verilerin toplanmasına ilişkin internet ortamında veri toplama sürecinden faydalanılmıştır. Bu durum katılımcıların konuya ilişkin soru sorma imkanını azaltmakta ve anketin amacına hizmet etme yeteneğini kısıtlamaktadır.

3.2. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulgular

Araştırma kapsamında uygulanan anket sorularına ilişkin cevaplara dair verilere ve bulgulara; başlıklar altında bu bölümde yer verilmiştir.

3.2.1. Demografik İstatistikler

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların sektörlerine göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 1. Firmaların Sektörlerine Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Gıda ve İçecek	115	29,1
Otomotiv	31	7,8
Mobilya	39	9,9
Demir Çelik Enerji	38	9,6
Tekstil	40	10,1
Tarım Hayvancılık	88	22,3
Diğer	44	11,1
Toplam	395	100,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan imalat firmalarının %29,1'i Gıda ve İçecek sektörü, %22,3'ü Tarım ve Hayvancılık, %7,8 Otomotiv, %9,9 Mobilya, %9,6 Demir Çelik Enerji, %10,1 Tekstil ve 11,1. Diğer İmalat sektörlerinden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların hukuki yapılarına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 2. Firmaların Hukuki Yapılarına Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Gerçek Kişi	177	44,8
Anonim	69	17,5
Limited	149	37,7
Toplam	395	100,0

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan imalat firmalarının %44,8'i Gerçek kişi firmaları, %7,5'i Anonim Şirket, %37,7'si ise Limited şirketlerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların faaliyette buldukları yıl sayısına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 3. Firmaların Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
5 yıldan az	43	10,9
5 ile 10 yıl arası	132	33,4
10 ile 20 yıl arası	112	28,4
20 ile 30 yıl arası	54	13,7
30 yıldan fazla	54	13,7
Toplam	395	100,0

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan imalat firmalarının %10,9'un 5 yıldan az bir geçmişi olduğu, %33,4'nün 5-10 yıl arası, %28,4'ünün 10-20 yıl arası, %13,7'sinin 20-30 yıl arası, %13,7'sinin ise 30 yıldan fazla bir geçmişe sahip olduğu imalatçı firmalardan olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların çalışanlarının sayılarına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 4. Firmaların Çalışan Sayılarına Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
10 kişiden az	241	61,0
10 ile 50 kişi arası	90	22,8
50'den fazla	64	16,2
Toplam	395	100,0

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan imalatçı firmaların %61,0'nun 10 kişiden az çalışana sahip olduğu, %22,8'nin 10 ile 50 kişi arası çalışana olduğu, %16,2'sinin ise 50 kişiden fazla çalışana olan imalatçı firmalardan olduğu görülmektedir. Katılımcı firmaların büyük çoğunluğunun 10 kişiden az çalışana olan küçük üretim işletmelerinden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların ortak sayılarına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 5. Firmaların Ortak Sayılarına Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Tek kişi	234	59,2
Birden fazla	161	40,8
Toplam	395	100,0

Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan imalatçı firmalarının ortak sayıları bakımından %59,2'sinin tek kişiye ait işletme olduğu, %40,8'nin ise birden fazla ortağı olan üretim işletmelerinden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların sahip oldukları sermaye tutarlarına göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 6. Firmaların Özsermaye Miktarlarına Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
50.000 TL' den az	38	9,6
50.000 TL ile 100.000 TL arası	59	14,9
100.000 TL ile 500.000 TL arası	99	25,1
500.000 TL ile 1.000.000 TL arası	64	16,2
1.000.000 TL' den fazla	135	34,2
Toplam	395	100,0

Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan imalatçı firmaların özsermaye tutarları ile ilgili katılımcıların %9,6'sının 50.000 TL'den az sermayeye sahip olduğu, %14,9'nun 50.000 TL ile 100.000 TL arası sermayeye, %25,1'inin 100.000 TL ile 500.000 TL arası, %16,2'sinin 500.000 TL ile 1.000.000 TL arası, %34,2'nin ise 1.000.000 TL'den fazla sermayeye sahip olan üretim işletmelerinden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların kapasite oranlarındaki değişimin önceki yıla göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 7. Firmaların Önceki Dönemlerine Göre Kapasite Değişimleri

	Frekans	Yüzde
Arttı	127	32,2
Azaldı	157	39,7
Değişmedi	111	28,1
Toplam	395	100,0

Tablo 7'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan üretim işletmelerinin %32,2'si kapasitelerinin önceki döneme göre arttığını, %39,7'si ise kapasitelerinin azaldığını, %28,1'i ise kapasitelerinin değişmediğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların çalışan işçi sayılarının önceki döneme göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 8. Firmaların Önceki Dönemlerine Göre İşçi Sayısı Değişimleri

	Frekans	Yüzde
Arttı	75	19.0
Azaldı	110	27.8
Değişmedi	210	53.2
Toplam	395	100.0

Tablo 8'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan üretim işletmelerinin %19,0'u bu dönemde çalışan işçi sayılarının sayısının arttığını, %27,8'i çalışan işçi sayılarının azaldığını, %53,2'si ise çalışan işçi sayılarının değişmediğini ifade etmişlerdir. Katılımcı firmaların büyük çoğunluğu Covid-19 döneminde çalışan işçi sayılarında bir değişiklik olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılım sağlayan firmaların karlılık durumunun önceki yıllara göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 9. Firmaların Önceki Dönemlerine Göre Karlarındaki Değişimler

	Frekans	Yüzde
Arttı	141	35.7
Azaldı	187	47.3
Değişmedi	67	17.0
Toplam	395	100.0

Tablo 9'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan üretim işletmelerinin %35,7'si bu dönemdeki faaliyetleri sonucu elde ettikleri kar oranının arttığını, %47,3'ü bu dönemdeki kar oranlarının azaldığını, %17,0'ı ise kar oranlarının değişmediğini ifade etmişlerdir.

3.2.2. Ölçeğe Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Katılımcıların ölçekteki likert sorulara verdikleri cevaplara ait genel bilgiler yani ölçeğe ait tanımlayıcı istatistikler bu kısımda yer almaktadır.

Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların ölçekteki ifadelere verdikleri cevaplara ait istatistiksel değerler şu şekildedir:

Tablo 10. Katılımcıların Ölçekteki İfadelere Verdikleri Cevaplara Ait Genel İstatistikler

Ölçekte Yer Alan İfadeler	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama Değer	Standart Sapma
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; maliyetlerin çok artmasından kaynaklanmıştır.	1,00	5,00	4,0582	1,23984
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; talebin çok artmasından kaynaklanmıştır.	1,00	5,00	3,5076	1,46748
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; İç Fon kaynaklarından karşılanmıştır.	1,00	5,00	3,0810	1,51088
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Dış Fon kaynaklarından (Borçlanma) karşılanmıştır.	1,00	5,00	3,0203	1,63079
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Öz sermaye artışı ile karşılanmıştır.	1,00	5,00	2,5812	1,48418
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Ortaklardan borçlanma yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	2,2690	1,42982

Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Diğer işletmelerle birleşme yoluna gidilerek karşılanmıştır.	1,00	5,00	1,5587	1,08596
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Ortaklara Kar dağıtımından vazgeçilmesi yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	2,3310	1,50380
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Bankalar veya diğer finans kaynaklarından kredi kullanılması yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	3,5267	1,37044
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Aktiflerin Menkulleştirilmesi yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	1,7608	1,20439
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; faktöring, forfaiting vb. finansman kaynaklarına başvurma yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	1,7741	1,21423
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok leasinge başvurma yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	1,7056	1,11046
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok Satıcılara borçlanma yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	3,1345	1,48073
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok Devletin verdiği teşvik, hibe vb. yardımları alma yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	3,1578	1,27870
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Halka Açılma yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	1,5827	1,11697
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Tahvil ihracı yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	1,5318	1,06615
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; işletmemizin sahip olduğu Aktif varlıkların (Menkul, Gayri menkul, Araç, Arsa vb.) satılması veya kiraya verilmesi yoluyla karşılanmıştır.	1,00	5,00	2,5344	1,27628
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; karşılanmakta zorluk çekilmiş ve Konkordato yoluna başvurulmuştur.	1,00	5,00	1,5714	1,08987
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman için; mevcut yöntemlerden farklı bir finansman yoluna başvurulmasına gerek duyulmamıştır.	1,00	5,00	2,5394	1,57522

Tablo 10’da görüldüğü üzere sorulara verilen cevapların genel ortalaması 2,4856’nın üzerindedir. Bununla birlikte genel ortalaması 2,4856’nın altında olanların üretim işletmelerinin finansman kaynaklarını bulma yöntemlerinin modern finansman kaynakları olduğu görülmektedir. En yüksek ortalama değere (4,0582) sahip öncül “Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; maliyetlerin çok artmasından kaynaklanmıştır.” ve en düşük ortalama değere (1,5318) öncül ise “Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Tahvil ihracı yoluyla karşılanmıştır.” olarak tespit edilmiştir.

3.2.3. Ölçeğin Güvenilirliği

Kullanılan ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach’s Alpha değeri araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 11. Ölçeğin Güvenilirlik Sonuçları

Cronbach’s Alpha Değeri
0,786

Görüldüğü üzere ölçeğin Cronbach’s Alpha değeri 0,786 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

3.2.4. Ölçeğe Yönelik Normal Dağılım Testi Sonuçları

Ölçeğin içinde yer alan ifadeler verilen cevapların normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen verilerin Skewness ve Kurtosis değerleri araştırılmıştır. Likert tipi ölçekte yer alan sorulara ait Skewness ve Kurtosis değerleri aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 12. Ölçekteki İfadelere Verilen Cevaplara Ait Skewness ve Kurtosis Değerleri

Ölçekte Yer Alan İfadeler	Skewness Değeri	Kurtosis Değeri
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; maliyetlerin çok artmasından kaynaklanmıştır.	-1,107	,113
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; talebin çok artmasından kaynaklanmıştır.	-,497	-1,144
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; İç Fon kaynaklarından karşılanmıştır.	-,151	-1,393
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Dış Fon kaynaklarından (Borçlanma) karşılanmıştır.	-,012	-1,601
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Öz sermaye artışı ile karşılanmıştır.	,305	-1,357
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Ortaklardan borçlanma yoluyla karşılanmıştır.	,602	-1,090
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Diğer İşletmelerle birleşme yoluna gidilerek karşılanmıştır.	1,868	2,348
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Ortaklara Kar dağıtımından vazgeçilmesi yoluyla karşılanmıştır.	,535	-1,300
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Bankalar veya diğer finans kaynaklarından kredi kullanılması yoluyla karşılanmıştır.	-,565	-,861
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Aktiflerin Menkulleştirilmesi yoluyla karşılanmıştır.	1,477	1,044
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; faktoring, forfaiting vb. finansman kaynaklarına başvurma yoluyla karşılanmıştır.	1,424	,781
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok leasinge başvurma yoluyla karşılanmıştır.	1,452	1,014
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok Satıcılara borçlanma yoluyla karşılanmıştır.	-,228	-1,320
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok Devletin verdiği teşvik, hibe vb. yardımları alma yoluyla karşılanmıştır.	-,423	-,852
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Halka Açılma yoluyla karşılanmıştır.	1,845	2,243
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Tahvil ihracı yoluyla karşılanmıştır.	1,969	2,789
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; işletmemizin sahip olduğu Aktif varlıkların (Menkul, Gayri menkul, Araç, Arsa vb.) satılması veya kiraya verilmesi yoluyla karşılanmıştır.	,291	-,922
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; karşılanmakta zorluk çekilmiş ve Konkordato yoluna başvurulmuştur.	1,861	2,410
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman için; mevcut yöntemlerden farklı bir finansman yoluna başvurulmasına gerek duyulmamıştır.	,405	-1,403

Örneklem sayısı 100'den büyük olan anket çalışmalarında -3,29 ve +3,29 eşik değeri aralığının kullanılması Mayers tarafından önerilmektedir (Mayers, 2013). Ölçekte yer alan ifadelerin Skewness ve Kurtosis değerlerinin -3,29 ile +3,29 aralığında olup olmadığı incelenmiş ve Tablo 12'de görüldüğü üzere ölçekteki ifadelerin Skewness ve Kurtosis değerlerinin -3,29 ile +3,29 aralığında olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ölçekte yer alan tüm ifadelerin normal dağılıma uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2.5. Ölçeğe Yönelik Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör analizi, çok sayıdaki değişkeni, belirli sayıda gruplara ayırarak her bir grubun içindeki değişkenler arasındaki ilişkiyi maksimum, gruplar arasındaki ilişkiyi de minimum seviyede tutarak grupları yeni değişkenlere dönüştüren bir analiz türüdür. Analiz sonucunda elde edilen bu değişkenlere faktör adı verilmektedir. Faktör analizi, çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkiye dayanarak birbirinden bağımsız ve daha az sayıda, daha anlamlı ve özet bir biçimde yeni değişkenler elde edilmesi amacıyla uygulanmaktadır (Karagöz, 2019, ss. 951-960). Açıklayıcı faktör analizi ise gözlenen (observed) değişkenler (test maddeleri) arasındaki ilişkileri betimlemek, çok sayıda gözlenen değişkenlerin sayısını indirgeyerek daha az sayıda anlamlı yapılar (faktörler) oluşturmak ve gözlenen değişkenleri kullanarak altta yatan sürece ilişkin operasyonel bir tanım (regresyon eşitliği) oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Arıca ve İlgez, 2007, s. 3; Tabachnick vd., 2013).

Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların; Covid-19'un üretim işletmelerinin finansman kararlarına yönelik algı düzeylerinin ve düşüncelerinin belirli başlıklar altında toplanarak daha kolay analiz edilebilmesi için ve likert tipi ifadelerle verilen cevaplar neticesinde ulaşılan verilerden elde edilen çok sayıdaki değişkenin daha az sayıda ve belirli değişkenler ile ifade edebilmesi için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi neticesinde öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testleri sonuçları şu şekildedir:

Tablo 13. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Değeri	,870
Bartlett Küresellik Testi Sonucu	2944,678
Significance Değeri	0,000

Tablo 18'de görüldüğü üzere KMO değeri 0,870 olarak tespit edilmiş ve faktör analizine dahil edilen ölçekteki ifadelerle ait veri setinin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca significance değerinin 0,05'den küçük olması sebebiyle yapılan testin anlamlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ölçeğin geçerli olduğu da tespit edilmiştir.

Faktör analizinin geçerli, daha güvenilir ve doğru sonuçlar verebilmesi açısından düşük değere sahip bazı ifadeler analiz dışında tutulmuştur. Faktör analizi neticesinde faktörlerin altında toplanan ifadelerle ait faktör yükü değerleri, faktörlerin varyans açıklama oranı, faktörlerin özdeğerleri ile faktörlerin güvenilirlik değerleri şu şekildedir:

Tablo 14. Ölçeğe Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Faktör Yükü	Varyans Açıklama Oranı (%)	Özdeğer	Ortalama Değer	Güvenilirlik
FAKTÖR 1: Modern finans kaynakları		30,159	5,127	1,6407	,926
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Tahvil ihracı yoluyla karşılanmıştır.	,866				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Halka Açılma yoluyla karşılanmıştır.	,859				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Diğer işletmelerle birleşme yoluna gidilerek karşılanmıştır.	,833				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; karşılanmakta zorluk çekilmiş ve Konkordato yoluna başvurulmuştur.	,820				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok leasinge başvurma yoluyla karşılanmıştır.	,771				

Ahmet KARACA, Mehmet GENÇTÜRK

Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; faktöring, forfaiting vb. finansman kaynaklarına başvurma yoluyla karşılanmıştır.	,769				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Aktiflerin Menkulleştirilmesi yoluyla karşılanmıştır.	,758				
FAKTÖR 2: Klasik finans kaynakları		11,320	1,924	3,2735	,697
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Dış Fon kaynaklarından (Borçlanma) karşılanmıştır.	,828				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Bankalar veya diğer finans kaynaklarından kredi kullanılması yoluyla karşılanmıştır.	,626				
FAKTÖR 3: İhtiyaç saiki faktörü		11,160	1,897	3,4645	,538
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok Satıcılara borçlanma yoluyla karşılanmıştır.	,677				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; maliyetlerin çok artmasından kaynaklanmıştır.	,665				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; daha çok Devletin verdiği teşvik, hibe vb. yardımları alma yoluyla karşılanmıştır.	,610				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; talebin çok artmasından kaynaklanmıştır.	,562				
FAKTÖR 4: Özkaynaklar faktörü		10,241	1,741	2,3937	,648
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Ortaklardan borçlanma yoluyla karşılanmıştır.	,686				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Ortaklara Kar dağıtımından vazgeçilmesi yoluyla karşılanmıştır.	,678				
Covid-19 döneminde (2020/2021) firmanızın ihtiyaç duyduğu finansman; Öz sermaye artışı ile karşılanmıştır.	,665				

Gerçekleştirilen faktör analizi neticesinde görüldüğü üzere 4 adet faktör ortaya çıkmıştır. Faktörlerin tamamının güvenilirliği yüksek olduğu için çalışmanın bundan sonraki kısımlarında 4 faktörün tamamı analizlerde kullanılacaktır.

Bu kapsamda oluşan faktörlere ilişkin bilgi aşağıdaki gibidir.

Faktör 1: Modern finans kaynakları

Faktör 2: İhtiyaç saiki faktörü

Faktör 3: Özkaynaklar faktörü

Faktör 4: Klasik finans kaynakları

Oluşan faktörler bağlamında; demografik veriler ve Covid-19'un Üretim İşletmelerinin Finansman Kaynakları üzerindeki etkisinin referans alınarak hazırlanan ana hipotezler ve bu hipotezlere ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir.

3.2.6. Araştırmada Oluşturulan Hipotez Testleri ve Test Sonuçları

Bu kısımda araştırma kapsamında oluşturulan hipotezlere yer verilmekte ve sonrasında her bir hipoteze yönelik yapılan hipotez testi sonuçları sırasıyla yer almaktadır. Çalışmanın önceki kısımlarında sunulduğu üzere yapılan normal dağılım testi neticesinde verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edildiği için oluşturulan hipotezleri test etmek için parametrik olan testlerden yani Independent Samples T Testinden ve Oneway Anova Testinden faydalanılmıştır.

Araştırma bünyesinde oluşturulan hipotezler ve hipotez testi sonuçları şu şekildedir:

H₁ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların sektörlerine göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{1a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların sektörlerine göre farklılık göstermektedir.

H_{1b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların sektörlerine göre farklılık göstermektedir.

H_{1c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların sektörlerine göre farklılık göstermektedir.

H_{1d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların sektörlerine göre farklılık göstermektedir.

H₁ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₁ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 15. H₁ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	8,385	,000	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	4,068	,001	Kabul
Özkaynaklar faktörü	5,739	,000	Kabul
Klasik finans kaynakları	1,822	,093	Ret

Tablo 15’de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05’in altında olduğu için H₁ ana hipotezi konusunda sadece H_{1d} alt hipotezi reddedilmiş olup diğer alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H₁ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların sektörlerine göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finansman kaynakları ihtiyat saiki faktörü ve Özkaynaklar faktörü katılımcıları, Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, firmaların sektörlerine göre farklılık gösterdiğini kabul etmekte ama klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri, firmaların sektörlerine göre farklılık göstermediği şeklindedir.

Tablo 16. Sektörler İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	Gıda ve İçecek	Otomotiv	Mobilya	Demir Çelik Enerji	Tekstil	Tarım Hayvancılık	Diğer
Modern finans kaynakları	1,6675	2,2811	1,2756	1,4474	1,7413	1,3263	2,1477
İhtiyaç saiki faktörü	3,4978	3,1774	3,3984	3,2237	3,7250	3,7102	3,1182
Özkaynaklar faktörü	2,3787	2,9847	1,9145	2,1404	2,7667	2,1477	2,8134
Klasik finans kaynakları	3,2545	2,8065	3,6538	3,2368	3,6375	3,1761	3,2105

H₂ Ana Hipotezi: Covid-19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{2a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir.

H_{2b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir.

H_{2c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir.

H_{2d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir.

H₂ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₂ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 17. H₂ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	3,003	,051	Ret
İhtiyaç saiki faktörü	,578	,561	Ret
Özkaynaklar faktörü	10,669	,000	Kabul
Klasik finans kaynakları	3,848	,022	Kabul

Tablo 17'de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05'in altında olduğu için H₂ ana hipotezi konusunda H_{2a} ve H_{2b} alt hipotezleri reddedilmiş olup diğer alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H₂ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir. Klasik finans kaynakları ve özkaynaklar faktörü katılımcıları, Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, firmaların hukuki yapılarına göre farklılık gösterdiğini kabul etmekte ama modern finans kaynakları ve ihtiyat saiki faktörü konusunda katılımcıların görüşleri, firmaların hukuki yapılarına göre farklılık göstermediği şeklindedir.

Tablo 18. Firmaların Hukuki Yapıları İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	Gerçek Kişi	Anonim	Limited
Modern finans kaynakları	1,6013	1,8894	1,5724
İhtiyaç saiki faktörü	3,4637	3,3701	3,5092
Özkaynaklar faktörü	2,1450	2,8406	2,4823
Klasik finans kaynakları	3,0708	3,4203	3,4463

H₃ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{3a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir.

H_{3b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir.

H_{3c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir.

H_{3d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir.

H₃ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₃ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 19. H₃ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	4,877	,001	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	1,555	,186	Ret
Özkaynaklar faktörü	2,133	,076	Ret
Klasik finans kaynakları	,483	,748	Ret

Tablo 19’da görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05’in altında olduğu için H₃ ana hipotezi konusunda sadece H_{3a} alt hipotezi kabul edilmiş olup diğer tüm alt hipotezler reddedilmiştir. **H₃ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermektedir şeklindedir. Klasik finans kaynakları, ihtiyaç saiki faktörü ve özkaynaklar faktörleri konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, firmaların faaliyet yıllarına göre farklılık göstermediği şeklindedir.

Tablo 20. Firmaların Faaliyet Yılları İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	5 yıldan az	5 ile 10 yıl arası	10 ile 20 yıl arası	20 ile 30 yıl arası	30 yıldan fazla
Modern finans kaynakları	2,1661	1,6989	1,4924	1,5000	1,5286
İhtiyaç saiki faktörü	3,2965	3,5237	3,5319	3,5278	3,2507
Özkaynaklar faktörü	2,7463	2,2888	2,2570	2,5406	2,5062
Klasik finans kaynakları	3,1395	3,3864	3,2770	3,2130	3,1574

H₄ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{4a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir.

H_{4b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir.

H_{4c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir.

H_{4d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir.

H₄ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₄ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 21. H₄ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	5,479	,004	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	4,538	,011	Kabul
Özkaynaklar faktörü	15,835	,000	Kabul
Klasik finans kaynakları	2,532	,081	Ret

Tablo 21’de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05’in altında olduğu için H₄ ana hipotezi konusunda sadece H_{4d} alt hipotezi reddedilmiş olup diğer tüm alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H₄ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finans kaynakları, ihtiyaç saiki ve özkaynaklar faktörü konusunda

Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında katılımcıların görüşleri; firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermektedir. Klasik finans kaynakları konusunda Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, katılımcıların görüşleri, firmaların çalışan sayılarına göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 22. Firmaların Çalışan Sayıları İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	10 kişiden az	10 ile 50 kişi arası	50'den fazla
Modern finans kaynakları	1,5341	1,7021	1,9559
İhtiyaç saiki faktörü	3,5314	3,5000	3,1628
Özkaynaklar faktörü	2,1494	2,8281	2,7031
Klasik finans kaynakları	3,1806	3,5444	3,2422

H₅ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{5a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir.

H_{5b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir.

H_{5c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir.

H_{5d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₅ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Independent Samples T Testinden yararlanılmıştır. H₅ hipotezine ait Independent Samples T Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 23. H₅ Hipotezine Ait Independent Samples T Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	1,224	,027	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	,528	,943	Ret
Özkaynaklar faktörü	,197	,000	Kabul
Klasik finans kaynakları	1,603	,075	Ret

Tablo 23'de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05'in altında olduğu için H₅ ana hipotezi konusunda H_{5b} ve H_{5d} alt hipotezleri reddedilmiş olup diğer alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H₅ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finans kaynakları ve Özkaynaklar faktörü konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermektedir. İhtiyaç saiki faktörü ve klasik finans kaynakları konularında katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların ortak sayısına göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 24. Firmaların Ortak Sayısı İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	Tek kişi	Birden fazla
Modern finans kaynakları	1,5544	1,7663
İhtiyaç saiki faktörü	3,4672	3,4607
Özkaynaklar faktörü	2,1396	2,7631
Klasik finans kaynakları	3,1753	3,4161

H₆ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{6a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir.

H_{6b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir.

H_{6c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir.

H_{6d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir.

H₆ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₆ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 25. H₆ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	9,703	,000	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	1,651	,161	Ret
Özkaynaklar faktörü	3,065	,017	Kabul
Klasik finans kaynakları	,962	,428	Ret

Tablo 25’de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05’in altında olduğu için H₆ ana hipotezi konusunda H_{6a} ve H_{6c} alt hipotezleri reddedilmiş olup diğer alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H₆ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finans kaynakları ve Özkaynaklar faktörü konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermektedir. İhtiyaç saiki faktörü ve klasik finans kaynakları konularında katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların özsermayelerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 26. Firmaların Özsermayeleri İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	50.000 TL' den az	50.000 TL ile 100.000 TL arası	100.000 TL ile 500.000 TL arası	500.000 TL ile 1.000.000 TL arası	1.000.000 TL' den fazla
Modern finans kaynakları	2,4887	1,6646	1,5420	1,4727	1,5437
İhtiyaç saiki faktörü	3,2303	3,3995	3,6086	3,5469	3,4142
Özkaynaklar faktörü	2,9067	2,3919	2,2366	2,2031	2,4558
Klasik finans kaynakları	3,2763	3,0005	3,2626	3,4531	3,3148

H₇ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların üretim kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{7a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların üretim kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{7b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların üretim kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{7c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların üretim kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{7d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların üretim kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir.

H₇ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₇ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 27. H₇ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	3,960	,020	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	7,822	,000	Kabul
Özkaynaklar faktörü	1,097	,335	Ret
Klasik finans kaynakları	1,691	,186	Ret

Tablo 27'de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05'in altında olduğu için H₇ ana hipotezi konusunda H_{7c} ve H_{7d} alt hipotezleri reddedilmiş olup diğer alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H₇ Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların üretim kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finans kaynakları ve İhtiyaç saiki faktörü konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermektedir. Özkaynaklar faktörü ve klasik finans kaynakları konularında katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların kapasitelerindeki değişime göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 28. Firmaların Üretim Kapasitelerindeki Değişim İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	Arttı	Azaldı	Değişmedi
Modern finans kaynakları	1,5245	1,8029	1,5445
İhtiyaç saiki faktörü	3,6913	3,2795	3,4669
Özkaynaklar faktörü	2,5028	2,3806	2,2875
Klasik finans kaynakları	3,4134	3,2834	3,0993

H₈ Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{8a}: Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{8b}: İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{8c}: Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{8d}: Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H₈ ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H₈ hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 29. H₈ Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	5,002	,007	Kabul
İhtiyaç saiki faktörü	3,972	,020	Kabul
Özkaynaklar faktörü	2,294	,102	Ret
Klasik finans kaynakları	1,143	,320	Ret

Tablo 29’da görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05’in altında olduğu için H_8 ana hipotezi konusunda H_{8c} ve H_{8d} alt hipotezleri reddedilmiş olup diğer alt hipotezler ise kabul edilmiştir. **H_8 Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, Modern finans kaynakları ve ihtiyaç saiki faktörü konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermektedir. Özkaynaklar faktörü ve klasik finans kaynakları konularında katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında firmaların işçi sayılarındaki değişime göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 30. Firmaların İşçi Sayılarındaki Değişim İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	Arttı	Azaldı	Değişmedi
Modern finans kaynakları	1,7410	1,8316	1,5049
İhtiyaç saiki faktörü	3,6710	3,3012	3,4764
Özkaynaklar faktörü	2,6309	2,3978	2,3069
Klasik finans kaynakları	3,4568	3,3024	3,1929

H_9 Ana Hipotezi: COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların karlarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

Alt Hipotezler:

H_{9a} : Modern finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların karlarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{9b} : İhtiyaç saiki konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların karlarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{9c} : Özkaynaklar konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların karlarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_{9d} : Klasik finans kaynakları konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların karlarındaki değişime göre farklılık göstermektedir.

H_9 ana hipotezi ve alt hipotezleri test edebilmek amacıyla Oneway Anova Testinden yararlanılmıştır. H_9 hipotezine ait Oneway Anova Testi sonuçları şu şekildedir:

Tablo 31. H_9 Hipotezine Ait Oneway Anova Testi Sonuçları

Faktör Boyutları	F Değeri	p Değeri	Hipotez Testi Sonucu
Modern finans kaynakları	,518	,596	Ret
İhtiyaç saiki faktörü	5,537	,004	Kabul
Özkaynaklar faktörü	,773	,462	Ret
Klasik finans kaynakları	1,262	,284	Ret

Tablo 31’de görüldüğü üzere uygulanma zorlukları alt boyutu için significance değeri 0,05’in altında olduğu için H_9 ana hipotezi konusunda sadece H_{9a} alt hipotezi kabul edilmiş olup diğer tüm alt hipotezler ise reddedilmiştir. **H_9 Ana Hipotezi:** COVID 19 döneminin işletmelerin finansman kararlarına etkisi konusunda katılımcıların görüşleri; firmaların karlarındaki değişime göre farklılık göstermektedir. Çalışmada, ihtiyaç saiki faktörü konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, firmaların karlılıklarına göre farklılık göstermektedir şeklindedir. Klasik finans kaynakları, modern finans kaynakları ve özkaynaklar faktörleri konusunda katılımcıların görüşleri; Covid-19 döneminde üretim işletmelerinin finansman kararlarına etkisi hakkında, firmaların karlılıklarına göre farklılık göstermediği şeklindedir.

Tablo 32. Firmaların Karlarındaki Değişim İtibariyle Boyutların Ortalama Değerleri

	Arttı	Azaldı	Değişmedi
Modern finans kaynakları	1.6031	1.6325	1.7430
İhtiyaç saiki faktörü	3.6616	3.3523	3.3630
Özkaynaklar faktörü	2.4836	2.3606	2.2972
Klasik finans kaynakları	3.3085	3.3303	3.0412

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma kapsamında elde edilen verilere ve katılımcıların görüşlerine dayanarak, Covid-19 pandemisinin tüm dünyada ortaya çıkardığı sonuçların, her alanda etkisini gösterdiği gibi, Türkiye’de üretim işletmelerinin finansman kararlarını da etkilediği hakkında sonuç vermektedir. Ancak bazı üretim sektörlerinde talebin artması nedeni ile üretim miktarlarının artması sonucu ortaya çıkan finansman kaynakları ihtiyacının, finansman kaynakları sağlayıcılarının da pandeminin getireceği belirsizlik nedeni ile her ihtiyaç sahibinin finansman kaynaklarına ulaşmasını da mümkün kılmamıştır. Bazı sektörlerdeki daralmalar da üretimin azalması veya tamamen durma noktasına gelmesine neden olduğu için finansman kaynaklarına başvurulmasına fazlaca ihtiyaç duymamışlardır. Bazı sektörlerde Covid-19 pandemisi üretim faaliyetinin, karlılığın, çalışan sayısı gibi fonksiyonların artmasına neden olurken, bazı sektörlerde ise tam tersine, daralma, faaliyetin sonlanması, üretimin durması vb. olumsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Türkiye için makroekonomik göstergeler ile Covid-19 salgını arasındaki bağlantısının incelenmesi sonucunda, ekonomik büyüme ve dış ticaret, salgından ciddi anlamda hasar almıştır. Ancak 2021 yılında serbestleşmenin gerçekleşmesi ile durum eski seyrine dönmeye başlasa da faiz, enflasyon, döviz kuru gibi temel sorunların büyük sıkıntılara neden olduğu görülmüştür. Diğer makroekonomik göstergelerde yaşanan sorunların ise Covid-19 salgınından kaynaklı olmadığı Türkiye’nin temel ekonomik problemlerinden kaynaklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Bulgular kapsamında Covid-19’un üretim işletmelerinin finansman kararları üzerinde etkisi sektörden sektöre farklılık gösterse de farklı derecede etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Geleceğin belirsizliği, bazı sektörlerin faaliyetlerinin artmasına karşı bazı sektörlerin de yok olmasına kadar küçülmeye gitmesi tüm işletmelerin her alandaki kararları üzerinde olduğu gibi finansman kararları üzerinde de değişikliklere gitmesine neden olmuştur. Özellikle Covid-19 pandemisi döneminde imalat faaliyeti yapmakta olan işletmelerin finansman kararlarının etkisinin ölçülmesi hakkında sektör sektör inceleme yapmak veya birbirine yakın ve bağlı sektörlerin incelenmesi başka bir araştırmanın konusu olabileceği ve daha farklı sonuçlarının çıkabileceği değerlendirilmektedir. Sonuç olarak olağandışı dönemlerde işletmelerin tüm kararları üzerinde görülen etkiler, üretim işletmelerinin finansman kararlarını etkilediği gibi, Covid-19 pandemisi de işletmelerin finansman kararlarının değiştirilmesi yönünde önemli etkileri olmuştur.

KAYNAKÇA

- Arıcak, O. T., & Ilgaz, G. (2007). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile biyoloji dersi tutum ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, (28), 1-8.
- Arıkan, R. (2018). Anket yöntemi üzerinde bir değerlendirme. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 97-159.
- Dursun, İ., Tümer Kabadayı, E., & Yürüyen, H. (2022). Bilimsel araştırmalarda internet temelli anketlerin kullanımı: Akademisyenlerin görüş, tercih ve kaygıları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 1-23. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.962271>
- Eskin, İ. (2020). COVID-19 salgını sürecinde KOBİ’lerin finansal görünümünün değerlendirilmesi: Denizli tekstil işletmeleri örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 571-592.
- Juergensen, J., Guimón, J., & Narula, R. (2020). European SMEs amidst the COVID-19 crisis: Assessing impact and policy responses. *Journal of Industrial and Business Economics*, 47, 499-510. <https://doi.org/10.1007/s40812-020-00169-4>
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS 23 ve AMOS 23 uygulamalı istatistiksel analizler* (2. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Korkmaz, A. V. (2020). COVID-19'un işçiler üzerindeki etkileri ve bir dizi çözüm önerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(5), 114-132.
- Mayers, A. (2013). *Introduction to statistics and SPSS in psychology*. Pearson Education.
- Omar, A. R., Ishak, S., & Jusoh, M. A. (2020). The impact of COVID-19 Movement Control Order on SMEs' businesses and survival strategies. *Malaysian Journal of Society and Space*.
- Sayılgan, G. (2019). *Soru ve yanıtlarıyla işletme finansmanı* (8. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Shafi, M., Liu, J., & Ren, W. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on micro, small, and medium-sized enterprises operating in Pakistan. *Research in Globalization*, 2, 100018. <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2020.100018>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (7. Baskı). Pearson.
- Thorgren, S., & Williams, T. (2020). Staying alive during an unfolding crisis: How SMEs ward off impending disaster. *Journal of Business Venturing Insights*, 14, 1-11.
- World Health Organization (WHO). (2021). DSÖ Coronavirüs (COVID-19) panosu. <https://covid19.who.int> (Erişim tarihi: 26.10.2022).
- Zimon, G., & Dankiewicz, R. (2020). Trade credit management strategies in SMEs and the COVID-19 pandemic—A case of Poland. *Sustainability*, 12(15), 3-11.